

1974

3

SPRAVODAJ

SLOVENSKEJ SPELEOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI

SPRAVODAJ

Slovenskej speleologickej spoločnosti
Liptovský Mikuláš

Číslo 3
1974

**Vydalo Múzeum slovenského krasu
Liptovský Mikuláš**

Redakčná rada:	PhDr. Juraj Bárta CSc. PhMr. Štefan Roda RNDr. Dušan Kubíny Ing. Peter Štefanča Jozef Sucháň
Výkonný redaktor:	Ing. Mikuláš Erdős
Zodpovedný redaktor:	Alfonz Chovan, riaditeľ MSK
Grafická úprava:	Ján Močiliak

Obsah

Redakcia	Úvod.....3
Ing. Marcel Lalkovič	Jaskyniarsky týždeň SSS 1974 - Slatinka nad Bebravou.....4
Ing. Ján Tulis RNDr. Ladislav Novotný	Predbežné výsledky prieskumu a výskum Stratenskej jaskyne.....9
Ing. Ján Tulis	Desať rokov činnosti oblastnej skupiny v Spišskej Novej Vsi.....18
Dr. Juraj Bárta	Kultúrno-historická komisia pred- sedníctva SSS a jej pracovná ko- misia.....22
M. E.	Aktuality.....26
.	Prírastky speleologickej knižnice MSK.....29

Predkladáme členskej základni našej Spoločnosti už tretie tohoročné číslo v novej, vylepšenej tlačiarenskej úprave.

V obsírnej správe oboznamuje Vás Ing. Marcel Lalkovič s poznatkami a priebehom Jaskyniarskeho týždňa SSS 1974, ktorý sa konal v krasovej oblasti Strážovských vrchov nad obcou Slatinka nad Bebravou. Tohtoročný jaskyniarsky týždeň sa konal v znamení 30. výročia SNP.

V poslednej dobe často sa píše o veľkom objave spišsko-novoveských jaskyniarov – o Stratenej jaskyni v Slovenskom raji. Každá prieskumná akcia tejto skupiny prináša objav nových chodieb, preto dnes jaskyňa má vyše 3 300 m preskúmaných chodieb a zaradila sa na popredné miesto v rebríčku čl. Jaskynných systémov. O súčasnom stave prieskumných prác píše dvojica autorov – RNDr. Ladislav Novotný a Ing. Ján Tulis. K hodnotnému príspevku sú priložené aj tabuľky, grafy a predbežná mapa jaskyne.

Ďalší príspevok je taktiež zo Spišskej Novej Vsi. Ing. Ján Tulis, vedúci oblastnej skupiny SSS č. 2 spomína z príležitosti 10. výročia založenia jaskyniarskej skupiny v Spišskej Novej Vsi, na spoločné chvíle v jaskyniach a na výsledky vykonanej práce väčšinou v Slovenskom raji.

Valné zhromaždenie SSS v máji 1973 vytvorilo dve odborné komisie pri Predsedníctve SSS, ktoré majú prehĺbiť metodické riadenie a odbornú úroveň činnosti v rámci SSS. Jednou z nich je komisia kultúrno-historická. O jej pracovnom poslaní a kultúrno-historickej problematike pri speleologickom prieskume a o určení podľa pôsobnosti pre širokú členskú základňu píše v zaujímavom príspevku predseda tejto komisie Dr. Juraj Bárta Csc.

Na záver predkladáme ako obvykle zaujímavosti zo speleológie a prírastky speleologickej knižnice MSK za mesiac január – máj 1974.

R e d a k c i a

Ing. Marcel Lalkovič:

Jaskyniarsky týždeň SSS 1974 - Slatinka nad Bebravou

Po dvojročnej prestávke zišli sa opäť jaskyniari no svojom tradičnom jaskyniarskom týždni, ktorý pre nich usporiadala Slovenská speleologická spoločnosť v spolupráci s Múzeom slovenského krasu v Liptovskom Mikuláši. Toto, naše podujatie bolo o to významnejšie, že sa poriadalo v znamení 30. výročia Slovenského národného povstania. Jaskyniari vo svojom programe pamätali na tých, ktorí v pohnutých časoch neváhali so zbraňou v ruke vybojovať nerovný zápas za našu slobodu.

Tohoročný jaskyniarsky týždeň sa konal v dňoch 6. - 12. 7. 1974 v Strážovských vrchoch v krasovom území nachádzajúcom sa na južnej strane úpätia Žihlavníka - Baského. Táto oblasť je pracovným územím oblastnej skupiny SSS č.18 Trenčianske Teplice. Členovia tejto oblastnej skupiny spolu so skupinou č. 21 Uhrovec organizačne zabezpečovali jednotlivé podujatia jaskyniarskeho týždňa a v nemalej miere prispeli k jeho zdarnému priebehu.

Jaskyniarsky týždeň svojím zameraním nadväzoval na predošlý jaskyniarsky týždeň z roku 1972 v Slovenskom krase, preto jeho poslaním boli ako otázky odborné, tak aj spoločenské. Na tomto podklade uskutočnil sa výcvik prihlásených účastníkov so zameraním na teoreticko-odborné otázky a praktickú činnosť v krasovom teréne.

Táboriskom jaskyniarskeho týždňa bol priestor kaňonovitého údolia nad obcou Slatinka nad Bebravou v okrese Topoľčany. Prípravné práce jaskyniarskeho týždňa zabezpečoval Organizačný výbor, náčelníkom ktorého bol zvolený Emil Kavalír. Materiálne vybavenie zabezpečovalo Múzeum slovenského krasu so svojimi pracovníkmi. Tohoročný jaskyniarsky týždeň nezaznamenal rekordnú účasť zúčastnilo sa ho spolu 95 členov Spoločnosti a rodinných príslušníkov zo 17 oblastných skupín. Boli to členovia oblastných skupín: Spišská Nová Ves, Spišská Belá, Tisovec, Brezno, Východná, Liptovský Mikuláš, Liptovský Trnovec, Ružomberok, Zvolen, Harmanec, Dubnica nad Váhom, Terchová, Trenčianske Teplice, Bratislava, Uhrovec, Čachtice a Hlohovec.

Na základe prihlášok boli účastníci rozdelení do 5záujmových sekcií. Toto rozdelenie vychádzalo z prijatej koncepcie takto:

1. základy praktického jaskyniarstva pre začiatočníkov
2. dokumentácia a praktický speleologický prieskum
3. speleoalpinizmus
4. geológia a geomorfológia
5. speleoarcheológia

Zraz účastníkov bol 6. 7. 1974, kedy sa do tábora dostavila prevažná väčšina účastníkov. Účastníci sa ešte v ten deň oboznámili s táborovým poriadkom, s programom na nasledujúci deň, prešli evidenciou a pri zoznamovacom táboráku nadväzovali ďalšie kontakty. Oblastná skupina zo Spišskej Novej Vsi inštalovala v štátnom stane výstavu: „Jaskyne Slovenského raja v SNP“. Slávnostné otvorenie jaskyniarskeho týždňa sa uskutočnilo v nedeľu 7. 7. 1974 o 8. hod. v mieste tábora za účasti zástupcov ONV Topoľčany, Vlastivedného múzea v Topoľčanoch, DO KSS a MNV v Slatinke nad Bebravou. Po privítaní zúčastnených mal úvodný prejav predseda Spoločnosti RNDr. Dušan Kubíny a potom prehovoril tajomník Organizačného výboru JT Jan Špaček. Vo svojom príhovore oboznámil účastníkov s minulosťou speleologického snaženia v tejto oblasti Strážovských vrchov a vyjadril presvedčenie, že i toto podujatie prinesie pre túto oblasť rad pozitívnych výsledkov. Slávnostné otvorenie jaskyniarskeho týždňa zakončili členovia prítomných delegácií pozdravnými príhovormi. Na slávnostné otvorenie bezprostredne nadväzovala celodenná exkurzia, cieľom ktorej bolo pokloniť sa pamiatke padlých v Slovenskom národnom povstaní, bývalým pracovníkom a nadšencom speleologického prieskumu v tomto kraji a oboznámili sa s pamätihodnosťami kraja.

Exkurzia viedla po trase: Slatinka nad Bebravou – Krásna Ves - Jankov vršok - Uhrovský hrad - Uhrovské podhradie – Omastinná - jaskyna Vlčí dol - Uhrovec - Slatinka nad Bebravou. Na cintoríne v Slatinke nad Bebravou položili účastníci jaskyniarskeho týždňa veniec padlým hrdinom SNP a poklonili sa pamiatke Adama Hlockého a jeho záslužnej speleologickej činnosti. Odtiaľ viedla cesta do Krásnej Vsi ku hrobu Jozefa Beňu a k hrobu padlých z obdobia SNP. Po krátkej ceste autobusom ich vítal monumentálny pamätník SNP na Jankovom vršku. Po pietnom akte presunuli sa účastníci k Uhrovskému hradu, do Uhrovského Podhradia a do Omastinnej. Tu pri pamätníku SNP položili veniec padlým hrdinom, prezreli si jaskyňu Vlčí dol a oboznámili sa s jej históriou v období SNP. V Uhrovci sa poklo-

nili pamätníku Ľudovíta Štúra, oboznámili sa s históriou Uhrovca a so záujmom si prezreli stálu sklársku výstavu Zboru ochrancov prírody v miestnom kaštieli. Exkurziu zakončili posezením v Osveťovej besede v Uhrovci, ktoré pripravili členovia Zboru ochrancov prírody a oblastnej skupiny SSS č. 21. z Uhrovca.

Pondelok 8. 7. 1974 absolvovali účastníci prvú časť odborných prednášok. V dopoludňajších hodinách si vypočuli prednášku RNDr. Kubínyho o geológii Strážovských vrchov. Po nej nasledovala prednáška Dr. J. Bártu CSc. na tému 100 rokov speleoarcheologickej činnosti na Slovensku. V tom istom čase pre verejnosť v Trenčianskych Tepliciach inštalovali účastníci jaskyniarskeho týždňa v Okružlej dvorane výstavu Slovenská speleologická spoločnosť.

Odpoludňajší program pokračoval diskusiou k prednáške Dr. J. Bártu, po ktorej nasledovala prednáška Ing. M. Lalkoviča zameraná na problematiku dokumentácie krasových javov v MSK a dokumentačnú činnosť oblastných skupín. Ako posledná bola prednáška Ing. I. Cebecauera o bezpečnosti pri práci v jaskyniach všetkých typov. Tieto prednášky sa stretli s veľkým porozumením, o čom svedčí aj skutočnosť, že po každej prednáške nasledovala dlhá diskusia, v ktorej so účastníci zamerali na otázky súvisiace s ich činnosťou z hľadiska prednesených prednášok. Vo večerných hodinách usporiadali členovia oblastnej skupiny Spišská Nová Ves prednášku o svojej činnosti, spojenú s premietaním diapozitívov, zameranú na využívanie jaskýň Slovenského raja počas SNP a na nové objavy v Stratenskej jaskyni. Prednáška sa stretla s veľkým úspechom. Po nej si účastníci vypočuli prednášku o jaskyni Záskočie, oblastnej skupiny Zvolen, spojenú s premietaním diapozitívov jaskýň Jánskej doliny.

V utorok dňa 9. 7. 1974 absolvovali účastníci praktickú činnosť v teréne v jednotlivých sekciách.

Sekcia č. 1 spolu so sekciou č. 2 pracovali na lokalite krasová jama - Janovčie, kde absolvovali krátku inštruktáž a započali s čistením krasovej jamy.

Sekcia č. 3 sa rozdelila na dve časti. Prvá pracovala v priepasti Fortuna a druhá časť sekcie absolvovala cvičenie speleoalpinizmu vo voľnom teréne. Sekcia č. 4 vykonala obhliadku krasového terénu, v ktorom pracuje oblastná skupina v Trenčianskych Tepliciach a sledovala geologické a geomorfologické pomery v Strážovských vrchoch. Sekcia č. 5 navštívila jaskyňu Netopieria diera a jaskyňu na Lachu a vykopala sondu.

V rámci večerného programu odznela prednáška Ing. I. Cebe-

cauera o organizácii záchranej speleologickej služby. Pre občanov Uhrovca odznela prednáška Dr. J. Jakála CSc, spojená s premietaním diapozitívov na tému: Slovenské jaskyne a ich kultúrno-spoločenský význam. Po prednáške a príhovoroch Dr. J. Bártu CSc a A. Chovana nasledovala beseda s účastníkmi prednášky, ktorú viedol vedúci oblastnej skupiny SSS č. 21 Uhrovec - Š. Čukan.

V stredu 10. 7. 1974 pokračoval program praktickou činnosťou v teréne v jednotlivých sekciách. Sekcie č. 1 a č. 2 pracovali i naďalej na lokalite krasová jama Janovčie. Tu vyťažili 1 m³ zeminy a krasovú jamu zadrevili. Sekcia č. 3 pokračovala v započatej práci v priepasti Fortúna. Sekcia č. 4 zamerala 29 závrto v oblasti Veľkých lúk a ďalšiu skupinu závrto v lokalite Lazy. Sekcia č. 5 vykonala revízy speleoarcheologický prieskum v Dúpnej diere.

V odpoľudňajších hodinách po ukončení praktickej činnosti v teréne nasledovala druhá časť prednášok, v ktorých sa účastníci oboznámili v prednáške Prom. biol. V. Košela s faunou slovenských jaskýň a v krátkej informácii A. Korol'ovej s výstrižkovou službou Múzea slovenského krasu, ktorá sa stretla s veľkým záujmom. Pre kúpeľných hostí v Trenčianskych Tepliciach poriadali v tento deň účastníci jaskyniarskeho týždňa praktickú ukážku jaskyniarskej lezeckej techniky na stene hotela Machnáč. Po tejto nasledovala prednáška Dr. J. Jakála CSc spojená s premietaním diapozitívov na tému: Slovenské jaskyne a ich kultúrno-spoločenský význam. Vo večernom programe sa účastníci v prednáške. Prom. geografa M. Líšku oboznámili s krasovým územím Malých Karpát.

V posledný pracovný deň jaskyniarskeho týždňa vo štvrtok 11. 7. 1974 účastníci absolvovali exkurziu do kúpeľov v Trenčianskych Tepliciach spojenú s prehliadkou múzea a jaskyne pod Jeleňom. Popoludní si účastníci vypočuli prednášku Dr. J. Jakála CSc., v ktorej zhodnotil krasové územie oblastnej skupiny v Trenčianskych Tepliciach po geomorfologickej stránke. Na záver jaskyniarskeho týždňa odznela prednáška RNDr. D. Kubínyho na tému: „Hory a ľudia“, spojená s premietaním diapozitívov a hudobným doprovodom pre účastníkov jaskyniarskeho týždňa a vo večerných hodinách pre občanov Slatinky nad Bebravou.

Jaskyniarsky týždeň bol oficiálne zakončený zasadnutím prítomných členov Predsedníctva, ktorí v krátkosti zhodnotili priebeh a úroveň tohoročného jaskyniarskeho týždňa. Potom bola beseda účastníkov o jaskyniarskom týždni. Beseda priniesla rad kon-

krétnych podnetov, ktoré budú slúžiť ako základ pre usporiadávanie týchto už tradičných jaskyniarskych podujatí.

V priebehu jaskyniarskeho týždňa navštívili táborisko pracovníci Československej televízie, ktorí tu natočili krátky televízny záznam s názvom: „v tábore u jaskyniarov“, ktorý odvysielala televízia dňa 14. 7. 1974 o 12.10 hod. v televíznom spravodajstve týždňa.

Súčasťou jaskyniarskeho týždňa bolo aj stretnutie funkcionárov SSS a MSK s funkcionármi okresných orgánov v Topoľčanoch a miestnych orgánov v Slatinke nad Bebravou.

Vedúcimi pracovných sekcií boli: sekcia č. 1 - Ing. Tulis Ján, sekcia č. 2 - Ing. Lalkovič Marcel, sekcia č. 3 - Hochmuth Zdenko, sekcia č. 4 - Dr. Jakál Jozef CSc., sekcia č. 5 - Dr. Bárta Juraj CSc.

Vzhľadom na stúpajúci trend účasti na jaskyniarskych týždňoch bola účasť na tohoročnom týždni limitovaná do výšky 30 % členskej základne. Na tomto podklade boli stanovené smerné čísla pre účastníkov z jednotlivých oblastných skupín. Kritériom pre stanovenie smerných čísiel bola angažovanosť oblastných skupín a otázka členských príspevkov. Aj keď sa ukázalo správnym takéto riešenie účasti na jaskyniarskom týždni, nie všetky oblastné skupiny využili svoje možnosti, ba možno povedať, že niektoré skupiny nedocenili zmysel a význam tohto už tradičného jaskyniarskeho podujatia.

Aj keď počasie jaskyniarskemu týždňu už tradične neprialo, nezabránilo účastníkom v likvidácii tábora v piatok, dňa 12. 7. 1974 v dopoludňajších hodinách. Všetci účastníci, aj keď mierne mokří rozchádzali sa s úsmevom, takže jeho úroveň možno považovať za dobrú a takto sa k nemu vyjadrili aj v záverečnej besede.

Po organizačnej stránke vďaka úsiliu členov Organizačného výboru a pracovníkov Múzea slovenského krasu nedošlo počas jaskyniarskeho týždňa k nedostatkom, takže tohoročný jaskyniarsky týždeň svojim priebehom ako aj úrovňou môžeme zaradiť tam, kam po zásluže patrí - medzi dôstojné a úspešné podujatia Slovenskej speleologickej spoločnosti.

RNDr. Ladislav Novotný:
Ing. Ján Tulis:

Priebežné výsledky prieskumu a výskumu Stratenskej jaskyne

Jaskyniari oblastnej skupiny SSS č.2 v Spišskej Novej Vsi už viac ako desať rokov pracujú na krasových lokalitách Slovenského raja. Výsledkom ich intenzívnej a cieľavedomej práce bolo objavenie nového jaskynného systému – Stratenskej jaskyne koncom roku 1972. Pri ďalších prieskumných výpravách do tejto jaskyne objavili sa stále nové a nové priestory. Stala sa tak nielen najdlhšou jaskyňou v Slovenskom raji, ale zaujíma popredné miesto aj v rebríčku československých jaskynných systémov.

Stratenská jaskyňa sa nachádza v južnej časti Slovenského raja. Bola objavená členmi našej oblastnej skupiny V. Košelom a J. Volekom v dňoch 30.11. – 1.12. 1972. Jaskyňa bola do tejto doby voľne prístupná asi 70 m. Po prekopaní chodby v jaskynných sedimentoch v dĺžke 4 m prenikli jaskyniari do priestrannej chodby, zakončenej priepasťou. Pomocou lana sa dostali klesajúcou chodbou až do Benického dómu. Súčasne objavili spojovaciu chodbu, Bielu chodbu a Veľký dóm. V prvý deň objavili celkom asi 300 m chodieb.

V prvom polroku 1973 objavili a preskúmali členovia skupiny Bludisko, Spišský dóm a Horolezeckú chodbu. Objavené jaskynné priestory boli súčasne s prieskumom dokumentované. Počas pracovného sústredenia skupiny, objavili členovia vtedy najhlbšiu časť jaskyne – Hlboký dóm, do ktorého sa vstupuje priepasťou hlbokou 37,4 m. Z klesajúcej chodby prekopali 15 m dlhú chodbu a objavili tak Vianočnú sieň. Na rozšírenie chodby – Paragrafu bolo treba použiť trhaviny. Tieto práce boli ukončené v decembri 1973. Za rok činnosti bolo v Stratenskej jaskyni preskúmaných a zdokumentovaných 1 600 m jaskynných chodieb a priepastí s celkovým prevýšením 112 m.

Rok 1974 sa niesol v znamení významných objavov ďalších priestorov. Pri každej výprave do jaskyne bolo objavených a zdokumentovaných 200 – 700 m jaskynných priestorov. Za Paragrafom bola objavená Hlavná chodba, Horná chodba, Priepasť bie-

leho vodopádu, Pravá priepasť, Dóm zlomísk, Kvapľová chodba, Aragonitová chodba a Románska chodba. Posledná výprava – 19.- 21.7. 1974 bola mimoriadne úspešná. Bol objavený Rozprávkový dóm s veľkolepou kvapľovou výzdobou. Dóm má rozmery 150x100 m výška 35 m a obvod vyše 500 m. Je to doteraz najväčší jaskynný priestor v Československu. K 21.7. 1974 je v Stratenskej jaskyni objavených a zdokumentovaných 3 300 m jaskynných priestorov s celkovým prevýšením 123 m. týmto sa Stratenská jaskyňa zaradila na 4. miesto medzi najväčšími jaskyňami SSR.

Prieskum v jaskyni intenzívne pokračuje a geologické podklady dávajú možnosť objaviť ešte ďalšie priestory. Je reálny predpoklad, že Stratenská jaskyňa v najbližšom období sa zaradí medzi najväčšie jaskyne Československa.

Stratenská jaskyňa je vyvinutá v anísskych organogénnych vápencoch stredného triasu. Patrí k staršej jaskynnej úrovni, na ktorej sú vyvinuté známe jaskynné systémy – Dobšinská ľadová jaskyňa, Psie diery, Koniarova jaskyňa, Medvedia jaskyňa, Čertova jaskyňa atď. Celý systém Stratenskej jaskyne je podmienený vývojom mohutných tektonických zlomov, orientovaných v smere SZ – JV. Jaskynné priestory boli vytvorené pomerne veľkým podzemným tokom, svedkom čoho je bohatý výskyt bočných a stropných riečnych korýt. Pri vytváraní jaskynných priestorov sa uplatnila v počiatkových štádiách korózia, k nej neskoršie pristúpila intenzívna erózia a zmiešaná korózia (bohatý výskyt evorzných tvarov). Dómy vznikli zrútením systémov chodieb podľa tektonických zlomov.

Morfológia jaskynných chodieb je zákonite podmienená štruktúrnymi prvkami geologickej stavby masívu vápenco. V rámci tektonického výskumu jaskyne bolo zameraných 100 puklín, ktoré boli štatisticky spracované vo forme uhlového diagramu a tektonogramu. Súčasne boli zmerané dĺžky jaskynných chodieb rovnakých smerov a tieto hodnoty spracované vo forme uhlového histogramu. Na histogramoch je po obvode kružníc číslami udaný počet zámerov puklín rovnakého smeru, alebo dĺžka chodieb v metroch rovnakého smeru. Čierne lichobežníky graficky znázorňujú príslušné číselné hodnoty. Ak uvedené dva uhlové histogramy porovnáme, vidíme, že niektoré maximá na histograme chodieb súhlasia s maximami na histograme puklín. Teda niektoré jaskynné chodby sú vyvinuté po určitých prevládajúcich puklinách. Úplnejší obraz nám dáva tektonogram puklín. Spracovaním smerov puklín sme zistili, že v masíve vápenco prevládajú štyri sys-

témy puklín, z ktorých vždy dva a dva sú párové. Piaty systém na tektonograme ja vrstevnatosť vápencov. Ak tento tektonogram porovnáваме s histogramom jaskynných chodieb, vidíme, že jaskynné chodby sú vyvinuté v smere prevládajúcich systémov puklín, ale prevládajú chodby na priesečnici vždy dvoch plôch a to alebo na priesečnici dvoch systémov puklín, alebo na priesečnici jedného systému puklín s vrstevnou plochou. Výrazné maximum ja i v smere sklonu vrstevnatosti, čo znamená, že časť chodieb je vyvinutá po sklone vrstevnatých plôch. Záverom môžeme uviesť, že zmena smeru jaskynných chodieb nie je náhodná, ale je zákonite podmienená štruktúrnymi prvkami. Je to i pochopiteľné, že povrchové vody, ktoré presakovali masívom vápencov v embryonálnom štádiu vývoja jaskyne, si hľadali cestu najmenšieho odporu – pukliny, vrstevné plochy, alebo ich priesečnice. Neskorší riečny tok takisto využíval tieto oslabené predisponované časti vápencov.

Aj vlastný tvar (pričný profil) jaskynných priestorov je podmienený štruktúrnymi prvkami. Chodby vyvinuté po plochách vrstevnatosti majú klenbovitý tvar, väčšinou šírka chodby prevláda nad výškou. Chodby vyvinuté po puklinách sú vo vertikálnom smere vytiahnuté a výška prevláda nad šírkou. Veľké dómy sú vyvinuté na mohutných tektonických zlomoch SZ – JV smeru.

V jaskyni je allochtónna a autochtónna výplň. Allochtónna výplň je tvorená bohatým výskytom riečnych sedimentov. Hlavnou zložkou týchto sedimentov je hlina. Hojne sa vyskytuje tiež piesok a štrk. Boli zistené dva druhy štrkov – staršie a mladšie. Zo starších štrkov sú v jaskyni väčšinou relikty nalepených okruhliakov na stenách a strope chodieb. Teda niektoré jaskynné chodby boli úplne zanesené štrkami a neskoršie boli tieto chodby vyprázdnené a sčasti zanesené mladšími štrkami. Na reliktoch starších štrkov je možné dobre pozorovať imbrikácie, z čoho je možné jednoznačne usúdiť, ktorým smerom tiekla jaskynná rieka.

Pretože vznikla aktuálna otázka možnosti spojenia Statsenskej jaskyne s Dobšinskou ľadovou jaskyňou boli odobraté vzorky z jaskynných štrkov zo Stratenskej jaskyne, z Dobšinskej ľadovej jaskyne a z potoka Tiesniny. Zo vzoriek bol urobený petrografický rozbor. Výsledky rozboru sú znázornené na histogramoch. Z histogramov jednoznačne vyplýva, že Stratenská jaskyňa bola vytvorená podzemným tokom, ktorý mal zbernú oblasť južne od Slovenského raja, na území, kde sú vyvinuté horniny spodného triasu, ale hlavne horniny severogemerného permu. Dobšinská ľadová jaskyňa bola vytvorená podzemným riečnym tokom,

ktorého zberná oblasť sa nachádzala západne od Slovenského raja, na východnom úpätí Kráľovej hole. V štrkoch tejto jaskyne jednoznačne prevládajú horniny kráľovoholského kryštalinika a jeho mezozoického obalu.

Z uvedeného jednoznačne vyplýva, že tieto dve jaskyne boli vytvorené dvoma samostatnými riečnymi tokmi, teda by nemali spolu súvisieť. Nevylučujem však možnosť, že sa tieto dva toky nemohli spojiť v podzemí.

V miestach výskytu riečnych sedimentov v Stratenskej jaskyni má dno chodieb vypuklý tvar (po prostriedku chodby v jej smere je vytvorený vypuklý hrebeň). V miestach, kde sú sedimenty prekryté podlahovými sintrovými platňami, sú platne rozlámané a jednotlivé kusy sintru popresúvané jedny cez druhé. Tieto formy sú veľmi nápadné v horizontálnych chodbách (napr. v Horolezeckej chodbe) a teda nemôže byť reč o gravitačných silách. Predpokladáme, že tieto tvary vznikli premrznutím vodou nasýtených sedimentov a tým i zväčšením ich objemov. Zväčšovaním objemu došlo k vydutiu jaskynného dna a tiež k rozlámaniu sintrových platní.

K autochtónnej výplni jaskyne patrí predovšetkým kvapľová výzdoba. V jaskyni je zistená staršia a mladšia výzdoba. Staršia výzdoba je zastúpená hlavne mohutnými nátekovými formami. Vo väčšine prípadov je však staršia výzdoba zničená deštruktívnymi pochodmi. Mladšia výzdoba je charakterizovaná bielymi až svetložltými farbami, vôbec sviežosťou farieb.

Celkove podľa jednotlivých druhov kvapľovej výzdoby jaskyňu je možné rozdeliť na niekoľko častí. Každá má svoje špecifické klimatické, hlavne hydrologické a geologické podmienky pre vznik určitého druhu výzdoby. V Spojovacej chodbe, ktorá sa nachádza pomerne blízko vchodu, v ktorej je intenzívne prúdenie vzduchu a pomerne značný prítok vody, sú vyvinuté stalagmity, stalaktity, stalagnáty, závesy hnedých, tehlovočervených, menej svetlých farieb. V Benického dóme sú vyvinuté sólové stalagmity. Vo Vianočnej sieni, kde je stabilnejšia teplota, minimálny prítok vody a minimálne prúdenie vzduchu, sú vyvinuté „stromčeky“ – brčká a na koreňovej časti brčka sú bohato vyvinuté excentrické výrastky, ktoré vznikajú pri malom prítoku vody, prípadne kondenzáciou vodných pár jaskynného ovzdušia. V okolí Para-grafu sú vyvinuté cibulové stalaktity. Tieto tvary sú však prevažne vyvinuté v slepých chodbách. Pre kvapľovú chodbu sú charakteristické excentrické útvary, rozmiestnené hlavne na stene chodby. Tieto excentriká sú mliečno-biele až priesračné. Veľkosť

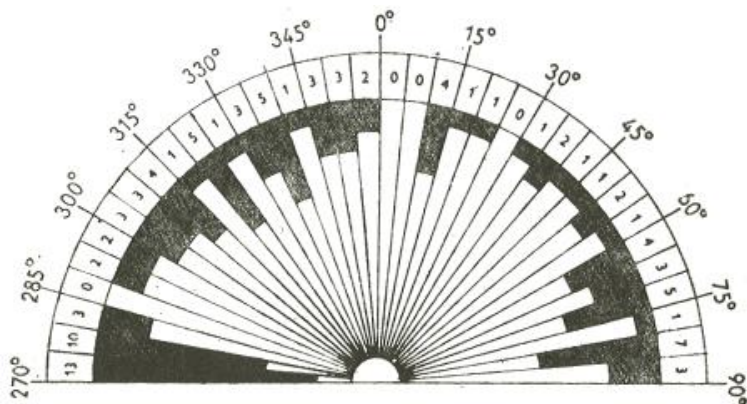
Mikroklimatické merania v Stratenskej jaskyni

Bod merania	Dátum merania	Vonkajšia teplota °C	Teplota v jask. °C	Relatívna vlhkosť %	Kata hodnota Mkal/cm ² .sek.
19	24. – 25. 2. 1973	- 4	5,8	97	8,6
24	„	„	5,8	97	8,7
07	„	„	6,2	97	8,5
31	„	„	6,2	97	8,7
02	„	„	6,0	97	8,7
021	„	„	6,2	97	8,6
21	„	„	5,8	97	9,0
27	„	„	6,0	97	8,6
034	„	„	5,8	97	8,7
106	30. 3. 1974	+ 9,6	6,0	97	8,3
116	„	„	6,0	97	8,3
159	„	„	6,0	97	8,9
201	„	„	6,0	97	8,5
200	„	„	6,0	97	8,5

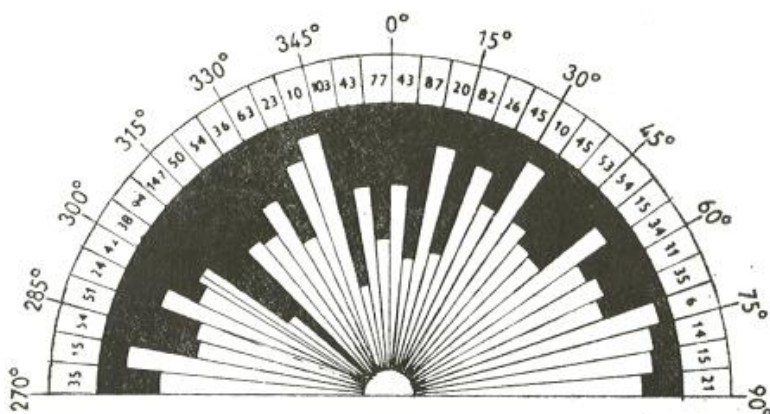
Excentrických výrastkov na stalaktitoch alebo na brčkách dosahuje 5 – 8 cm. V Aragonitovej chodbe sú na stenách chodby vyvinuté druhy excentrických výrastkov („drôtky“) o dĺžke 3 – 5 cm. Jednotlivé excentriká sú posiate drobnými kryštálkami. Nevylučuje sa možnosť, že sa jedná o aragonit. Túto otázku však treba preveriť a dokázať príslušnými analýzami. Najbohatšia a najkrajšia je výzdoba v Rozprávkovom dóme. Prevláda tu výzdoba bielej farby s prevahou stalagmitov, kvapľopádov a jazierok. Okrem toho sú hojné stalagmity štíhleho valcovitého tvaru medovej farby. Tieto stalagmity sú prísne zoradené pozdĺž tektonickej poru-

chy. V Bielej chodbe, Hlbokej priepasti a na Bielom vodopáde je bohato vyvinutý mäkký sinter.

Pri pozorovaní výzdoby jaskyne bola zistená skutočnosť, že čím ďalej od vchodu jaskyne a čím ďalej sú tieto priestory vzdialené od hlavných chodieb, v ktorých je intenzívne prúdenie vzduchu, tým častejšie a intenzívnejšie je vyvinutá výzdoba s excentrickými tvarmi. Rozhodujúcimi faktormi pre vznik toho ktorého

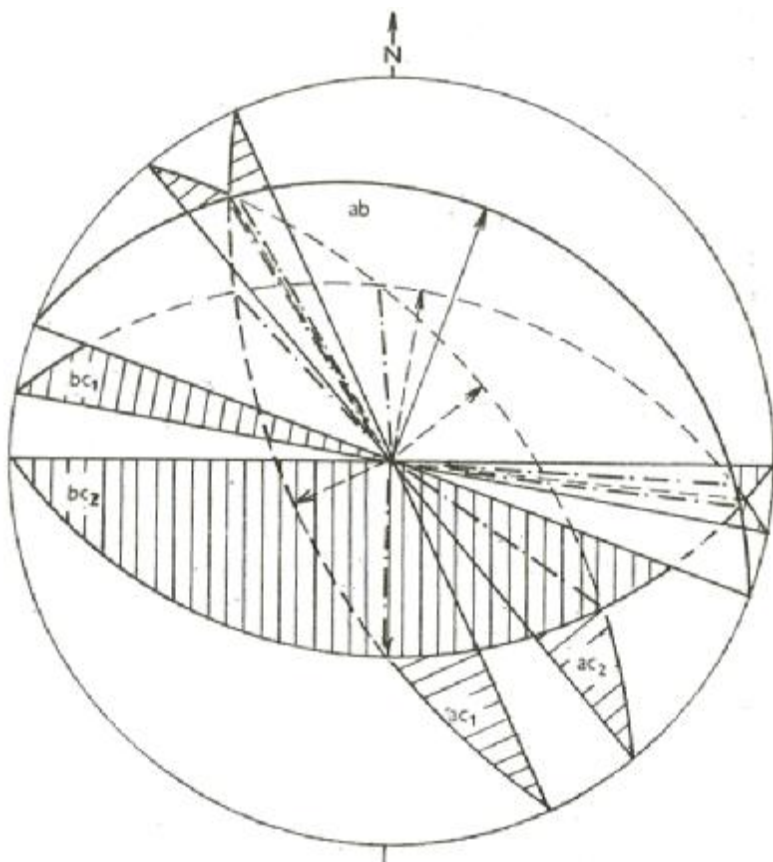

Obr. 1 Uhlový histogram smerov puklín

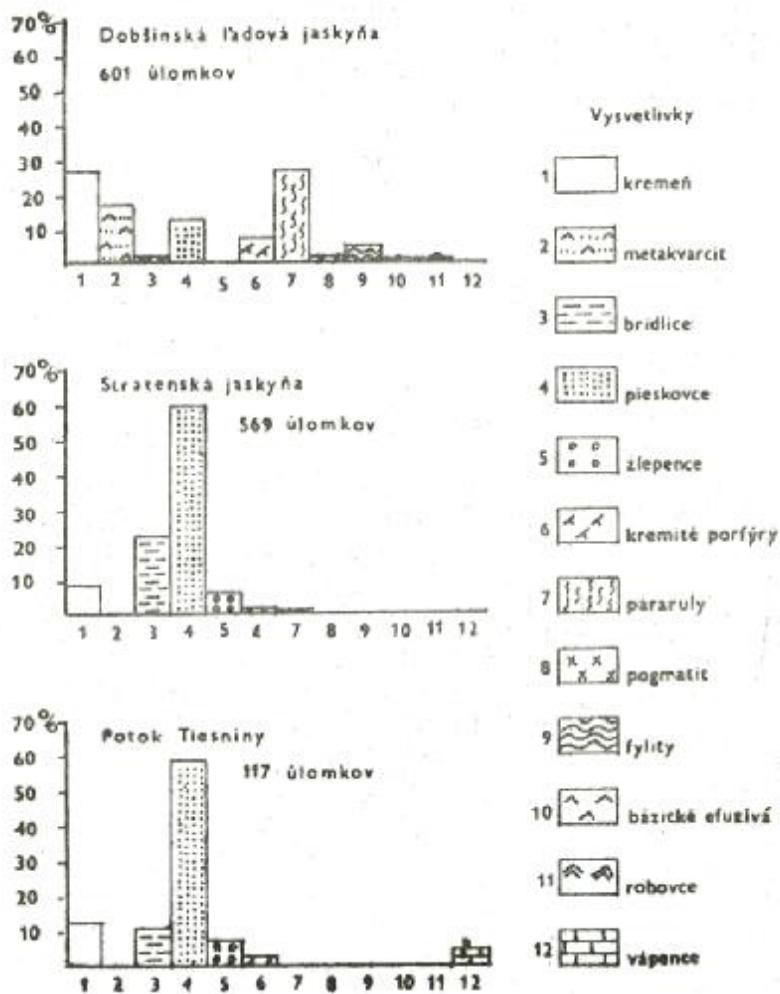

Obr. 2 Uhlový histogram smerov chodieb Stratenskej jaskyne

druhu výzdoby sú však hydrologické (intenzita prítoku vody) a geologické – štruktúrne podmienky. Záverom považujeme za potrebné podotknúť, že vyššie uvedené názory sú výsledkom predbežného výskumu. Vo výskume jaskyne sa intenzívne pokračuje a zaiste dôjde k upresneniu či pozmene- niu súčasných názorov a predpokladov.

Obr. 3 Tektonogram. Triasové vápence, Stratenská jaskyňa.

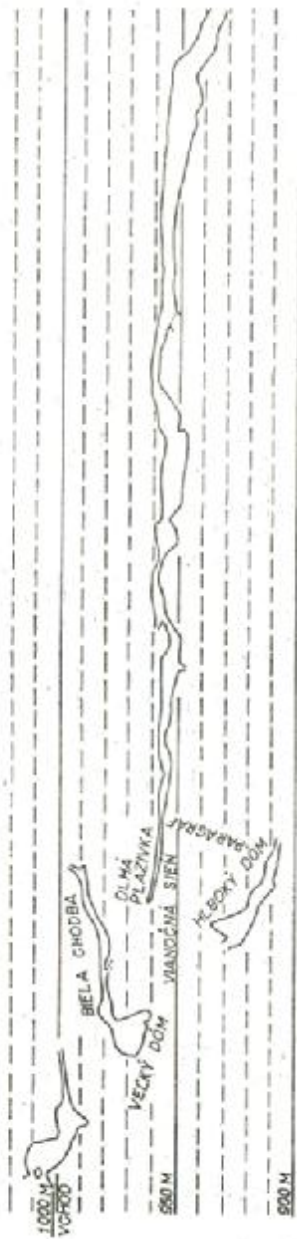

Obr. 4 Histogramy petrografického zloženia štrkov.

STRATENSKÁ JASKYŇA

POZDĽŽNÝ REZ /KOMBINOVANÝ/

0 50 M

Ing. Ján Tulis:

Desať rokov činnosti oblastnej skupiny v Spišskej Novej Vsi

Oblastná skupine SSS č. 2 v Spišskej Novej Vsi slávi malé jubileum. V tomto roku bolo tomu práve 10 rokov, čo začala pracovať v Spišskej Novej Vsi malá speleologická skupina. Myšlienka venovať sa vo voľnom čase prieskumu jaskýň vznikla medzi zamestnancami geologického oddelenia závodu IX, ČSUP, geologický prieskum v Spišskej Novej Vsi. Od myšlienky nebolo ďaleko k činu. Vyskytli sa však hneď na začiatku problémy. Nevedeli sme odkiaľ začať, chýbali tiež skúsenosti, výstroj, výzbroj a finančné prostriedky. Na začiatku nám pomohlo ZV ROH a vedenie závodu, u ktorých sme našli pochopenie pre našu činnosť. Preto sa novozaložený Speleologický klub viedol ako záujmový krúžok pri ZV ROH závodu IX, ČSUP, geologický prieskum Spišská Nová Ves.

Pracovným rajónom skupiny bolo územie Slovenského raja. Tu sme uskutočňovali prvé pochôdzky a bolo to vlastne zoznamovanie sa s nesprístupnenými jaskyňami. Učili sme sa chodiť a liezť po jaskyniach, rozoznávať rôzne krasové javy, fotografovať v jaskyniach, dokumentovať a preskúmať. Prvé skúsenosti sme získavali v jaskynnom systéme Čertovej jaskyne a potom nasledovala Zlatá diera. Po neúspechu zdolania vodného sifónu v Zlatej diere obrátili sme pozornosť na Medvediu jaskyňu. Prvou úlohou v Medvedej jaskyni bolo jej uzavretie pred nepovolanými osobami. V ťažkých zimných podmienkach sme na vlastných pleciach vynášali železné dvere z Klauzy do jaskyne.

V roku 1965 sme začali raziť v Medvedej jaskyni chodbu v jaskynných sedimentoch a toto sa už neobišlo bez použitia trhaviny. Spočiatku sme vývrty robili len ručným dlátom a bola to práca ako na galejach. Našli sme však východisko, získali sme vŕtacie kladivo s benzínovým motorom. Klimatické podmienky v tejto statickej jaskyni pri použití motorovej vŕtačky a trhavin boli na hranici schopností ľudského organizmu.

Potom nás zaujali závraty na Veľkej Poľane na planine Glac a

ich súvis či nesúvis s Medveďou jaskyňou. Vybrali sme jeden a otvorili ho. Voľný priestor bol iba tri metre hlboký, preto nasledovala opäť úmorná fyzická práca. Konečne sme dosiahli hĺbku -13 metrov, kde v závrte stále pokračuje mazľavá hlina s úlomkami vápenca.

To už sme však začali premýšľať, ako si prácu uľahčiť a priblížiť sa k väčším úspechom. Doviezli sme preto geofyzikálnu aparatúru a urobili geoelektrické meranie v závrtovom poli a nad predpokladaným pokračovaním Medvedej jaskyne. Výsledky meraní boli povzbudzujúce, ale ešte ubehol rok, kým v Medvedej jaskyni sme dosiahli prvý úspech. Objavili sme nový priestor s najkrajšou výzdobou v celej jaskyni, ktorú sme pomenovali Sieň Slovenských jaskyniarov. Jej veľkosť je 25x10x3 m. To už sa ale písal rok 1970. Za šesť rokov sme vyrazili 25 m novej chodby a objavili sme 25 m dlhú sieň.

A potom nasledovali ďalšie jaskyne. Preskúmali sme a zdokumentovali 276 m dlhú Tomášovskú jaskyňu, Líščiu priepasť, Pustú jaskyňu, Kaskádovú jaskyňu. V zime 1972 sme zaútočili na občasnú vyvieračku v Malom Sokole. Jeden člen našej skupiny sa preboril cez meter hlboké jazero a prenikol až k sifónu, vzdialenému 52 m od ústia. Jaskyňa bola v celej tejto dĺžke zdokumentovaná.

A stále pribúdali nové výsledky, nové úspechy, aj keď sme ešte stále neobjavili jaskyňu, ktorá by svojou veľkosťou a cennosťou predstihla Medvediu jaskyňu. Systematická práca – evidencia, registrácia krasových javov a ich dokumentácia, mikroklimatické meranie a pozorovania, mineralogický, petrografický a tektonický výskum, systematické pozorovanie vyvieračiek, štúdium jaskynných sedimentov, štúdium literatúry a získané skúsenosti priniesli aj svoje ovocie. V dňoch 30. 11. a 1. 12. 1974 objavili naši dvaja naši členovia V. Košel a J. Volek Stratenskú jaskyňu – okolo 3 300 m doteraz preskúmaných jaskynných chodieb a priepasť, s výškovým rozdielom 112 m. Najväčšia jaskyňa v Slovenskom raji. Očakávaný úspech sa predsa len dostavil. Popri prieskume Stratenskej jaskyne sme preskúmali a zdokumentovali aj Koniarovu jaskyňu a Skrytú jaskyňu s bohatým výskytom kostí jaskynného medveďa.

Počiatkové ťažkosti sme postupne prekonávali. Výdatne nám vypomohol ZV ROH a vedenie závodu IX ČSÚP, geologický prieskum v Spišskej Novej Vsi. Poskytli nám nielen pracovné nástroje, ale často aj finančné prostriedky, trhaviny a umožnili vyškoliť aj strelmajstrov. Pomohlo nám aj okresné Vlastivedné múzeum,

avšak zapožičaný výstroj sme postupne museli vrátiť. Potom prišlo vyhlásenie Slovenského raja za Chránenú krajinnú oblasť. V počiatkoch vznikli konfliktné situácie medzi členmi našej skupiny a niektorými pracovníkmi Správy CHKO, avšak aj tieto problémy sa vyriešili k obojstrannej spokojnosti. S veľkým pochopením sme sa stretli no Lesnom závode v Hrabušiciach. Všetkým uvedeným organizáciám patrí naše pod'akovanie za pochopenie a podporu našej činnosti.

Prišiel rok 1969, v ktorom bola obnovená činnosť Slovenskej speleologickej spoločnosti. S radosťou sme sa prihlásili do tejto jednotnej organizácie jaskyniarov na Slovensku. Naš pôvodný Speleologický klub bol premenovaný na oblastnú skupinu SSS. č. 2 so sídlom v Spišskej Novej Vsi. Rozvinula sa široká spolupráca medzi našou skupinou a Múzeom slovenského krasu v Liptovskom Mikuláši. Naša skupina poskytuje múzeu údaje o evidencii a registrácii krasových javov, dokumentačný a fotodokumentačný materiál. Ako protihodnotu dotuje nás SSS materiálmi a finančnými prostriedkami. Konečne môžeme výsledky svojej práce odovzdávať tým najpovolanejším, ktorí tiež dokážu najlepšie zhodnotiť a oceniť našu prácu.

S časom a so striedavými úspechmi či neúspechmi striedali sa v našej skupine aj ľudia. Náročná práca preverovala aj ľudí. Zo zakladajúcich členov tých desať rokov vydržali iba traja členovia: RNDr. L. Novotný, Ing. J. Tulis a p. g. Zemančík. Dnes nás pracuje v skupine 18 členov. Celkom sa v skupine vystriedalo 47 ľudí a vydržali naozaj iba tí najvernejší, ktorým prirástol k srdcu Slovenský raj so svojimi podzemnými krásami. Z nich, okrem vyššie uvedených treba spomenúť najmä J. Novotného, F. Hovančíka, P. Čížka, O. Tulisovú, F. Miháľa, H. Novotnú a Š. Molitorisa. Veľkým prínosom našej činnosti je však aj práca členov, ktorí vstúpili medzi nás iba nedávno. Medzi nich patrí predovšetkým M. Greisel, V. Košel a J. Volek.

Za desaťročnú činnosť preskúmali členovia našej skupiny 28 jaskýň a priepastí o celkovej dĺžke 5 505 m, zdokumentovali 21 jaskýň a priepastí o celkovej dĺžke 4 446 m, zaevidovali 77 krasových javov, odobrali do 30 ks vzoriek pre mineralogický a petrografický výskum, uskutočnili 30 pozorovaní vyvieraciek, prekopali vyše 60 m jaskynných chodieb a priepastí, čo predstavuje okolo 70 m³ premiestnenej horniny. Intenzívne prebieha aj zber a výskum jaskynnej fauny. Celkom odpracovali členovia našej skupiny na jaskyniarskych akciách vyše 1000 dní, a to v čase svojho osobného voľna. K práci v teréne treba však zarátať ešte nespo -

četné množstvo hodín pri vyhotovovaní a kreslení dokumentácie, vyhodnocovaní a spracovaní mineralogických a petrografických vzoriek.

Bohatá bola činnosť členov našej skupiny aj na akciách organizovaných SSS. Speleologickej expedície v Bulharsku sa zúčastnili dvaja členovia, jeden člen bol ako delegát SSS na 6. medzinárodnom speleologickom kongrese. Svoje skúsenosti a organizačné schopnosti uplatňujú naši členovia aj v riadiacom orgáne SSS. Jeden člen našej skupiny je v Predsedníctve, jeden v revíznej komisii a jeden v metodicko-dokumentačnej komisii SSS. Okrem toho dvaja členovia vykonávajú funkciu ručiteľ'ov dvom oblastným skupinám.

Náplňou programu našich dobrovoľných jaskyniarov nie je krašové javy len objavovať, ale ich aj ochraňovať. V tomto smere sa úspešne rozvinula spolupráca so Správou CHKO Slovenský raj. Naši členovia sú aj dobrovoľnými ochrancami prírody. Od roku 1965 je Medvedia jaskyňa uzamknutá a tak chránená pred vandalským ničením. Aj keď štyrikrát sa nepovolným osobám podarilo vniknúť do jaskyne a dva razy sa o to pokúšali, prakticky za 9 rokov našej ochrany nedošlo k poškodeniu výzdoby a výplne jaskyne.

Tento rok sa niesol v duchu osláv 30. výročia SNP. Aj naša skupina chcela svojim podielom prispieť k dôstojnej oslave tohoto významného jubilea. Pre zamestnancov závodu IX ČSUP sme usporiadali výstavu a besedu na tému "Jaskyne Slovenského raja a SNP". Získané materiály sme poskytli taktiež MSK v Liptovskom Mikuláši. Túto akciu považujeme za hlavnú činnosť v tomto roku.

Aké úlohy očakávajú našu skupinu v budúcnosti? Ďalej sa budeme intenzívne venovať prieskumu Stratenskej jaskyne a jej okolia a získavať materiály pre MSK. No a nakoniec nás čakajú mnohé nepreskúmané a neobjavené krásy, na ktoré je Slovenský raj tak bohatý.

Veríme, že pri dobrej spolupráci a pomoci MSK, SSJ a iných organizácií a inštitúcií práca sa nám bude aj naďalej dariť. Žiaľ, musíme však konštatovať, že i napriek tak spoločensky prospešnej, významnej a náročnej dobrovoľnej činnosti, nie vždy nachádzame pochopenie a podporu našej činnosti.

Svojou prácou chceme priložiť ruku k naplneniu záverov XIV. zjazdu KSČ, priblížiť a umožniť zhladnúť našim pracujúcim prírodne krásy, ktoré ukrýva naša krásna vlasť.

Dr. Juraj Bárta CSc.:

Kultúrno-historická komisia predsedníctva SSS a jej pracovná koncepcia

Valné zhromaždenie SSS v máji 1973 vytvorilo odborné komisie pri predsedníctve SSS, ktoré majú prehĺbiť metodické riadenie a odbornú činnosť v rámci SSS. Jednou z nich je komisia kultúrno-historická. Pre objasnenie náplne práce tejto komisie podávame tu jej pracovnú náplň.

Podstatný rozmach slovenskej speleológie zásluhou intenzívnych terénnych výskumov, ale aj archívnych a literárnych štúdií rozšíril pramene a poznatky humánnej speleológie, z čoho vyplynula potreba na širšom základe riešiť aj hľadiská spoločensko-vedné to nielen speleoarcheologické a názvoslovné. Pestrá paleta problematiky humánnej speleológie zhrnutá v zahraničí aj v pojme antrospeloológia, nastoluje pred nás úlohu vytvoriť orgán, ktorý by nielen živelne, ale aj koncepcne riešil otázky týkajúce sa kultúrnej histórie jaskýň.

Ide teda o spoluprácu členov oblastných skupín Slovenskej speleologickej spoločnosti. S Múzeom slovenského krasu v Liptovskom Mikuláši a ďalším odborníkom nielen na poli speleoarcheológie (pokiaľ ide o hmotné pamiatky, nájdené v jaskyniach od praveku až po novovek), ale pôjde aj o spoluprácu na poli výskumu histórie mladšieho, hoc len prechodného využívania jaskýň z hľadiska útočistného, hospodárskeho, vlastivedného, obranného, či liečebného. Jaskyne sú aj zdrojom štúdia národopisného. Ide o jaskynný folklór, spracúvajúci povesti, s čím aj blízko súvisí problematika názvoslovná. Ďalej treba sledovať motív krasových javov, použitý v literárnych prejavoch (básne a poviedky, či romány), ba aj vo výtvarnom prejave ako maliarske a graficke motívy ľudu i profesionálnych výtvarníkov. Napokon aktuálne je aj sledovanie vlastnej histórie speleológie na Slovensku od prvej návštevnosti jaskýň vlastivedného charakteru, po dejiny výskumu na poli vlastivednej speleológie v súvisi s turistickým sprístupňovaním jaskýň, registrovaním najstarších plánov, ale aj s vývojom ďalších speleologických disciplín, ako je speleoarche -

ológia (zhodnotenie jej storočnice) a biospeleológia i ďalšie. Napokon treba už historicky vyhodnocovať aj vlastný vývoj organizácií dobrovoľného jaskyniarstva od Uhorského karpatského spolku (Magyarországi Kárpát Egyesület) po znovuoobnovenie Slovenskej speleologickej spoločnosti a pripravovať tieto skutočnosti aj expozične v Múzeu slovenského krasu.

Budovanie expozície "Človek a jaskyne" v tomto múzeu ukázalo, že hoc jej základom sú výsledky speleoarcheologických výskumov (skúmajúce predovšetkým intenzitu pravekého a ranodejinného osídlenia), nie menej pozoruhodné je zistenie dosť početného, i keď časovo viac menej krátkodobého pobytu človeka v našich jaskyniach počas stredoveku, ale aj v novoveku. Posledne uvedené však metodicky dotýkajú sa už vlastnej histórie a tak okrem sledovania vlastných, pomerne málo početných hmotných pamiatok konfrontujú sa tieto s archívnymi či literárnymi prameňmi, pričom treba tiež sledovať najstaršie názvy jaskýň, ako aj povesti o jaskyniach.

Doterajšie poznatky o stredovekej a novovekej návštevnosti slovenských jaskýň ukazujú, že popri útulkoch pustovníkov, pastierov a regulárnych poľovníkov, pre svoju prípadnú skrytosť stávali sa aj útočiskom pytlíakov, falšovateľov mincí, alchymistov, pašerákov, zbojníkov a najmä hľadačov pokladov. Poskytli útočisko počas tatárskeho vpádu, bratrickým vojskám, nábožensky prenasledovaným, ako aj poddaným pred zlovôľou zemepánov i povstalcov v sedliackych povstaniach, ako aj nájazdoch Turkov, zahraničných protitureckých vojsk i v období protihabsburských stavovských povstaní. Neoverené sú zatiaľ povesti o pobyte slovenských povstalcov rokov meruňsmých ako aj o vojenských zbehoch (tzv. príslušníkov Zeleného kádra) na konci prvej svetovej vojny a napokon treba stále doplňovať poznatky o využití jaskýň v SNP a druhej svetovej vojne.

Veľa práce čaká jaskyniarov pri podchytení a zdokumentovaní najstarších nápisov, letopočtov a podpisov návštevníkov, rovnako aj znakov hľadačov pokladov, ako aj zdôvodnenie prevahy názvov Jánošíkových a Zbojníckych jaskýň. S početnými stopami činnosti hľadačov pokladov treba nám získať trojrozmerný muzeálny materiál, ako sú rozličné druhy svietidiel, motyky, čakany, páky, lopaty, zvyšky rebríkov, lešení a iných transportných pomôcok atď. V tejto súvislosti aktuálne je aj získanie rukopisných návodov na hľadanie pokladov tzv. Zemských kľúčov draho zaplatených a potom rozmnožovaných vo viacerých pokoleniach i v cudzích rečiach.

Otázka hľadania pokladov v jaskyniach mala širokú škálu praktík a to aj za pomoci veštíc, hypnózy a podobne, čo treba tiež historicky podchytiť. Z hľadiska historických prameňov neobyčajne významným je akýkoľvek nález aj ojedinelých mincí, pretože svojim letopočtom poskytujú najvhodnejší doklad pre stanovenie časového úseku našich jaskýň od 14. stor. odkedy máme zatiaľ najstarší nález.

Historicko-archívny aspekt v speleológii ma za úlohu získať a evidovať najstaršie plány (náčrty) slovenských jaskýň medzi rokmi 1719 do oslobodenia 1945, pričom známe sú zatiaľ tieto údaje: 1719 Demänová, Čierna ľadová jaskyňa, 1751 Demänová, Dračia ľadová jaskyňa, 1818 Plavecké Podhradie. 1846 Jasov, 1858 Silica, 1874 Dobšinská, 1871-1876 Lisková, 1878 Poráč, 1879 Haligovce, 1879 Ružín, Veľká ružínska jaskyňa a Antonova, 1880 Lipovce, 1880 Spišské Podhradie, 1881 Spišská Belá, 1883 Demänová, Dračia ľadová jaskyňa, 1883 Spišská Belá, 1887 Dobšiná, 1894 Pružina, 1913 Plavecký Mikuláš, 1915 Bojnice, 1917 Jasov, časť Jasovskej jaskyne, 1922-23 Demänová, jaskyňa Slobody, 1923 Demänová, jaskyňa Za Oknom, 1923 Ružín, Veľká ružínska jaskyňa, 1923 Jasov, Jasovská jaskyňa, 1924 Veľký Folkmár, 1924 Veľká Lodina. 1924 Ružín, Antonova jaskyňa, 1925 Košické Hámre, 1926 Sokol', 1926 Drienovec, 1928-30 Demänová, jaskyňa Slobody, 1931 Horný Harmanec, 1932 Kečovo. 1932 Silica, Majkova jaskyňa, 1934 Omastiná, 1935 Slatinka nad Bebravou, 1935 Suľov, 1937 Ardovo, 1937 Kečovo, 1940 Silica, 1941 Rajec, 1942 Lisková, 1942 Silica. Majkova jaskyňa, 1942 Silica, Zvonivá priepasť, 1943 Brzotín, Zvonivá priepasť, 1944-45 Demänová, Dračia ľadová jaskyňa.

Doteraz nezapodievali sme sa dostatočne ani hodnotením hospodárskej funkcie jaskýň ako miest na prechodný úkryt dobytky, hospodárskych skladísk, zdrojov ľadu na chladenie piva a potravín, zdrojov fosfátového hnojiva, odpadových jám na zdochliny, či obetí vojny alebo zhromažďovanie nepoužitej munície. S problematikou kultúrnej histórie súvisí aj získavanie správy o zberaní tzv. kamenného mlieka a iných druhov liekov z jaskýň (zomieranie a pálenie kostí jaskynného medveda), či registrovanie povier o liečivosti jaskynných vôd najmä z jazierok a pod. Po vzoroch zo zahraničia aj u nás treba zistiť, či v súvislosti s povierami, viazanými na niektoré ročné obdobie, navštevovali hromadnejšie obyvatelia najbližších dedín niektoré známejšie jaskyne.

Sledovanie nadhodených problémov len v kostre predkladá pestrú paletu záujmov kultúrnej histórie, nehovoriac aj o archív-

nom hľadání a registrovaní najstarších obrazov, rytín a fotografií s krasovými motívmi v obrazárňach, publikáciách, albumoch, súkromných zbierkach a pod. To isté sa týka registrácie jaskynných námetov v poviedkovej a románovej spisbe, vzácnnejšie aj v poézii či hudbe.

Sledovanie kultúrno-historickej problematiky je teda nanajvýš aktuálne v speleologickej činnosti oblastných skupín SSS. Takto zameraná spolupráca s Múzeom slovenského krasu môže doplniť a rozšíriť spoločensko-vedné expozície tohoto múzea, v ktorom treba začať sústreďovať aj najstaršie poštové pohľadnice s domácimi ale aj svetovými krasovými motívmi.

Za pomoci širšieho okruhu členov SSS treba sústrediť a expozíčne vybudovať zbierku odznakov a nášiviek, súvisiacich s domácou speleológiou, počnúc najstaršími turistickými odznakmi ešte z obdobia uhorského, ale aj za účasti domácich speleológov na zahraničných národných, či svetových kongresoch, alebo iných speleologických podujatiach. Podobne treba vytvoriť zbierku vývoja členských preukazov jaskyniarov a to počnúc turistickými preukazmi od čias Uhorského karpatského spolku. Treba vybudovať aj zbierku najstarších vstupeniek do domácich prípadne aj zahraničných jaskýň. Okrem toho treba podchytiť aj najstaršie plagáty propagujúce turisticky sprístupnené jaskyne na Slovensku. K histórii propagácie akejkoľvek činnosti speleologickej mala by sa v Múzeu slovenského krasu vytvárať aj zbierka poštových známok s krasovými motívmi celého sveta, ako aj sústrediť podľa možnosti všetky pamätné pečiatky z doterajších svetových kongresov na pohľadniciach či listoch alebo filatelistických hárokoch. Treba získavať a sústrediť aj fotografie priekopníkov všetkých odborov speleológie od uhorských čias po vznik Múzea slovenského krasu a Slovenskej speleologickej spoločnosti. Rovnako vítané sú všetky archívne súvisiace s jaskynnou činnosťou predchádzajúcich organizácií, ich denníky, fotografie, plány, kroniky, novinové články a iné výstrižky doplnujúce poznatky histórie speleológie na Slovensku.

Uvedená široká škála spoločensko-vednej problematiky v jaskyniach je výsledkom získavania domácich, ale aj zahraničných poznatkov počas študijných ciest zameraných nielen na problémy osídlenia jaskýň od praveku po prítomnosť (motívy voľby pobytu človeka v jaskyniach, zákonitosti jaskynného osídlenia v závislosti na teréne a pod.), ale aj z hľadiska využitia týchto poznatkov v muzeológii. Preto aj jednou z pracovných náplní zahraničných expedícií Múzea slovenského krasu a Slovenskej spe-

leologickej spoločnosti malo by byť sledovanie a dokumentovanie aj pamiatok a prameňov kultúrnej histórie na zahraničných krasových územiach.

Z horeuvedeného ozrejmenia bohatosti problémov speleorcheológie a kultúrnej histórie jaskýň vyplynula úloha ďalšieho rozširovania poznatkov tohoto vedného odboru speleológie, najmä potreba jej metodického vedenia, dozoru a ochrany kultúrno-historických prameňov pri akejkoľvek speleologickej činnosti. Preto kultúrno-historická komisia, ktorá bola ustanovená po Valnom zhromaždení Spoločnosti prihlasuje sa uvedeným programom k spolupráci so všetkými oblastnými skupinami SSS pomahať budovať kultúrno-historické expozície a výstavy Múzea slovenského krasu v Liptovskom Mikuláši.

Aktuality

Medzinárodný tábor jaskyniarov v Bulharsku

Ako každoročne, aj toho roku usporiadali v Bulharsku veľký medzinárodný speleologický tábor. Zraz sa konal v júni t. r. v krasovej oblasti na sever od Sofie pri mestečku Karlukovo. V priebehu týždňa uskutočnili jaskyniari, domáci i zahraniční niekoľko prieskumných akcií do jaskýň a priepastí tejto časti Bulharska. Okrem 139 domácich, bulharských jaskyniarov, zúčastnilo sa zrazu aj 26 jaskyniarov z ČSSR, NDR, Maďarska, Rumunska, Juhoslávie. Slovenské jaskyniarstvo bolo zastúpené 5-člennou skupinou jaskyniarov z oblastnej skupiny SSS Rožňava. Rožňavskí jaskyniari prisľúbili pripraviť pre Spravodaj SSS krátku reportáž o zaujímavostiach, zážitkoch, nových skúsenostiach a nových priateľstvách na tomto medzinárodnom tábore v Bulharsku.

Nová zistená hĺbka v Hranickej priepasti

Skupina šiestich potápačov Zväzarmu a ZK Moravských železiarňí v Olomouci pokračovali v prieskume tzv. Hranickej priepasti pri mestečku Hranice nad Bečvou v Severomoravskom krase. Táto priepasť nie je charakteristická a je z väčšej časti zaplavená, preto jej prieskum je možný len pomocou potápačskej techniky. O prieskume tejto priepasti písal Ing. Sasvári v 1. č. Spravodaja 1974.

Koncom júla t. r. preskúmali potápači priepasť do hĺbky 50

m, odkiaľ pustením sond zo zameraných bodov zistili novú hĺbku 206 m v tejto vodou stále zaplavenej priepasti. Z charakteru profilu a svahu dna v tejto hĺbke sa však ukazuje, že Hranická priepasť má ďalšie hĺbkové pokračovanie. Tento hĺbkový bod patrí k najhlbším zatiaľ zisteným miestam skrasovenia v Československu. Voda vyplňujúca priepasť je v celom profile silne mineralizovaná a prestúpená kyslíčnikom uhličitým.

Medzinárodný speleologický tábor na Dolnom Vrchu

Maďarskí jaskyniari usporiadali v priebehu júla t. r. veľký medzinárodný tábor na druhej, maďarskej strane Dolného Vrchu (u nás Slovenský kras). Cieľom tohto podujatia bolo pokračovanie v prieskume najhlbšej priepasti Maďarska – Vecsembükki zomboly, ktorá leží necelých 50 m od štátnej hranice už na maďarskej strane a o ktorej sme písali v Spravodaji SSS č. 1/71. Pretože v priepasti pracovali aj starší odborníci, bol zostup úplne zmechanizovaný a po celej hĺbke - 280 m priepasti boli zabudované 3 systémy vrtákov, ktoré až na 20 m úsek úplne pokryli celú priepasť. Telefonické spojenie zo všetkých dôležitých úrovní priepasti bolo zabezpečené s povrchom aj s táborom. V tábore sa vystriedali okrem domácich, maďarských speleológov aj jaskyniari z NOR, Bulharska, Poľska a Československa. Slovenské jaskyniarstvo bolo zastúpené pracovníkom MSK a skupinou jaskyniarov z rožňavskej oblastnej skupiny. Boli prítomné aj 3 skupiny pražských jaskyniarov, ktorí uskutočnili v priepasti aj na povrchu početné tektonické merania. Bola preskúmaná aj iná, tiež známa Almášska priepasť s hĺbkou - 115 m. Ústie priepasti leží tesne na maďarskej strane, ale väčšina priestorov sa nachádza už na slovenskej strane Dolného Vrchu. Na zraze bola dohodnutá úzka spolupráca a výmena skúseností s maďarskými jaskyniarmi a odborníkmi, ktorí skúmajú maďarskú stranu Dolného Vrchu.

Ochtinská aragonitová jaskyňa dostane nový vstupný areál

Najmladšia sprístupnená jaskyňa na Slovensku – Ochtinská aragonitová jaskyňa v Rožňavskom okrese dostane v najbližšej dobe nnový impozantný vstupný areál. Koncom júla t. r. započali pracovníci OSP Rožňava s výkopovými prácami pre vstupnú budovu, ktorá má stáť okolo 5 miliónov korún. Prví návštevníci budú môcť zhladnúť jaskyňu cez nový vstupný areál už začiatkom roku 1976.

Ďalšia jaskyňa pre speleoterapiu v Bulharsku

Po jaskyni Rabiška peščera, o ktorej sme písali v Spravodaji SSS č. 1/74, upravili v Bulharsku ďalšiu jaskyňu pre účely speleoterapie. Liečenie chorôb horných ciest dýchacích započali aj v jaskyni Magura, ktorá sa nachádza vo Vidinskom krase. Liečba pacientov sa uskutočňuje vo veľkej sále jaskyne, asi 30 m pod povrchom. Pacienti sú ubytovaní v neďalekej nemocnici a v jaskyni sa zdržujú len niekoľko hodín denne. Prvých 35 pacientov už absolvovalo tento turnus a lekárske kruhy očakávajú s veľkým záujmom jeho výsledky.

Pokusné liečenie v Gombaseckej jaskyni

Aj v Gombaseckej jaskyni v Slovenskom krase sa uskutočnilo v lete t. r. liečenie detí postihnutých chorobami horných ciest dýchacích, žiaľ stále len s experimentálnym charakterom. Takmer 30 astmatických detí z celého Slovenska trávi tu mesiac letných školských prázdnin v účelovom pionierskom tábore Červeného kríža. Okrem bežného táborového života absolvujú deti pokusné liečenie pod dozorom zdravotného personálu. Liečenie sa uskutoční opäť v Mramorovej sieni Gombaseckej jaskyne. Dúfajme, že aj tento pokusný turnus liečenia priblíži definitívne uzákonenia a oprávnenosť speleoterapie v našich jaskyniach, ako to už uskutočnil i v jednotlivých okolitých štátoch - v ZSSR, Maďarsku a Bulharsku.

Nové stopy pravekého človeka v juhoslovanskej jaskyni

Neďaleko známeho mesta Pula v Juhoslávii narazili náhodou pri stavbe cesty na nové priestory jaskyne Sandalj. Skupina vedcov z Juhoslovanskej Akadémie vied v Záhrebe pod vedením Dr. Mirko Maleza odkryla veľmi vzácne osídlenia jaskyne pravekým človekom. Našli sa 4 zachovalé ohniská, vyložené kamennými blokmi, stovky rozličných predmetov a fragmenty ľudských kostí. V jaskyni sa našli aj zvieracie kosti, ako etruského medveďa, vyhynulý druh leoparda, opice, stepného jeleňa, prakoňa a prabyvola. Najväčší záujem sa však sústredil na získané kosti pravekého človeka, lebo predbežné výsledky ukázali na ich fantastický vek: 800 tisíc až 1 milión 800 tisíc rokov. Nálezy boli preto zaslané do špeciálneho laboratória v Holandsku, kde sa špecializovali na výskum týchto najstarších kamených nálezov a kde sa roku 1961

našli taktiež mimoriadne staré kosti. Ak sa potvrdia domnienky odborníkov a ďalšie kontrolné merania, bude vyvrátená teória, podľa ktorej kolíska ľudstva a jeho kultúru treba hľadať v oblasti strednej a južnej Afriky.

Dobsinská ľadová jaskyňa v novom

Koncom mája t. r. otvorili prvýkrát v tejto turistickej sezóne Dobsinskú ľadovú jaskyňu pre verejnosť. Zimnú prestávku využili pracovníci Správy slovenských jaskýň ku generálnej údržbe, ktorá bola najväčšia za posledných 50 rokov. Pracovníci Liptony v Liptovskom Hrádku vymenili osvetlenie za moderné halogénne svetlá po celej dĺžke jaskyne, ktorá tak poskytne návštevníkom na trase prehliadky nové zážitky. Pracovníci OSP Rožňava vymenili po celej dĺžke prehliadkového okruhu drevené schody a schodišťa a vysekali v hrubom ľade nový, 30 m tunel, ktorý bude slúžiť pre odchod návštevníkov z jaskyne. Tento nový tunel uľahčí prevádzku jaskyne a podľa predpokladov nemali by sa zhoršiť klimatické podmienky v jaskyni.

ME

Prírastky speleologickej knižnice
MSK
január - máj 1974

Č S S R

Krásy Slovenska, č. 1-6/1974

Lidé a země, č. 1-5 1974

Quaestiones geobiologicae - Problémy biológie krajiny, č. 11, 12/1973

Spravodaj SSS, č. 4/73

Pravek východného Slovenska

Pravek severného povodia rieky Nitry

Časopis pro mineralogii a geologii, č. 4/73, 1/74

Lukniš, M.: Reliéf Vysokých Tatier a ich predpolia

Geologický průzkum, č. 12/73, 1, 2, 3.. 4/74

Anthropos, č.18/65

Slovenská archeológia, č. 2/73

Ochrana přírody, č. 8-10/73, 1, 2/74

International Yearbook of Cartography

Geologické práce - Správy 60

Vestník OOG, č. 5, 6173, 974

Annotationes zoologicae et botanicae, Co 91.95/74

Najvyšší soviet ZSSR o ochrane prírody a racionálnom využívaní prírodných zdrojov

Základy rastlinnej morfológie

Pauk-Bouček: Praktická cvičení z geologie

Archeologické rozhledy, č. 1, 2/74

Pamiatky - Priroda, C. 5, 6/73, 1/74
Speleologicky vestník 11/73
Geodietický a kartografický obzor, c. 1-5/74
Výstrižková služba, č. 1-5/74
Neset, K: Hornícka příručka, 11. dfl
Geografický časopis, č. 1/74
Mineralia slovaca, c. 4/73
Sborník Čsl. společnosti zeměpisné, c. 1/74
Piřibyl, J.: Paleogeography of the Caves in the Moravský kras
Práce a štúdie Československej ochrany prírody pri SúPSOP v Bratislave, séria II, III.
Andrusov, D.: Stratigrafická geológia
Nešvara, 1.: Deformace krasových masivů Západních Karpat

ANGLIA

Proceedings, c. 2/73
Current Titles of Speleology, Part 2, No. 6/73
Studies in Speleology, Part 6/74

BULHARSKO

Príroda.č. 1/74

FRANCIA

Renault, Ph. : La formation des cavernes
Minvielle, P.: Guide de la France souterraine
Spelúnca, č. 3/73
Supplément à Spélunca, č. 14/74
Bulletin du Muséum d'Histoire Naturelle, č. 125/73

GRÉCKO

Bulletin trimestriel de la Société Speleologique de Grèce, č. 3, 4/73

HOLANDSKO

Speleo Nederland, č. 2/73, 1/74

JUHOSLÁVIA

Laški rogledi, XX/73
Acto Musei Mecedonici Scientiarium Naturalium, č. 4-8/73
Fragmenta Balcanica Musei Scientiarium Naturalium, č. 14, 15/73
Naše jame, c. 15/73

MAĎARSKO

Arrabona, č. 15/73
Fragmenta minerologica et poleontologica, 1V/73
Annales Historico-noturoles Musei Notionolis Hungerid, Tom LXV/73
Földrojszi Közlemények, č. 1/73

NDR

Der Höhlenforscher, č. 1, 2/74
Staatliches Museum für Tierkunde
Hertel, R.: Bedrohte Tierwelt
Archiv für Naturschutz und Landschaftsforschung, č. 4/73

NSR

Natur und Museum, c. 1-5/74
Beiträge zur Höhlen- und Karstkunde in Südwestdeutschland, č. 3/74
Natur und Heimat, č. 1/74
Mitteilungsblatt der Abteilung für Karst- und Höhlenkunde der Naturhistorischen Gesellschaft, Nürnberg

POLSKO

Kwartalnik geologiczny; č. 4/73, 1/74
Acta archaeologica Carpathica. Tom XII/1972-73
Prace geograficzne, zeszyt '33/73, 35/74
Prace Museum Ziemi. č. 21/73
Kaszowski, L.: Morphological Activity of the Mountains Streams
Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego. č. 4/73
Gozdik, J.: Geneza i pozycja stratygraficzna struktur periglacialnych w Środkowej Polsce
Jersak, J.: Litologia i stratygrafia lessu wozyn południowej Polski
Biuletyn peryglacialny, č. 22, 23/73
Przegląd geograficzny, č. 2-4/73
Taternik, č. 3/73, 1/74

RAKÚSKO

UIS-Bulletin, č. 8/73
Mitteilungsblatt der Abteilung für Geologie, Paläontologie und Bergbau, č. 34/73
Fink, M.: Der Durrenstein
Vereinsmitteilungen. č. 4/73

RUMUNSKO

Revue Roumaine de Géologie, Géophysique et Géographie, č. 2/73
Livres du cinquantenaire de l'Institut de Spéologie "Emile Racovitza" 1973
Studii de hidrogeologie. č. 11/73
Dări de seamă ale sedintelor - vol. LIX. č. 1-5/73
Travaux de l'Institut de Spéologie "Emile Racovitza", Tome XIII/73

ŠVAJČIARSKO

Stalactite. č. 2/73
Bulletin bibliographique. speleologique c. 2/73
Archives des Sciences, fasc. 1/73 .

ŠPANIELSKO

Breviora geologica asturicia, č. 1-4/72, 1-4/73
Trabajos de Geologia, No. 6/73

ZSSR

Pegmatity
Zemlevedenje, Tom X/74
Gornogeologičeskoje značenje karsta no leningradskom mestoroždeniji gorju-
čich slancov
Zapiski Leningradskovo ordena Lenina i ordena Trudovovo Krasnovo zna-
meni gornovo instituta imeni G. V. Plechanova, Tom LXV, vypusk 2.

USA

Caves und Karst, c. 3/73
NSS News, č. 10, 12/73, C. 3/74
Bulletin of the NSS, č. 4/72, 1-4/73
Natural History, č.10/73, 1-4/74

KANADA

Cahiers de Géographie de Quebec, č. 42/73

VENEZUELA

Bellard-Pietri, E.: Breves Datos con respecto a la Cueva "EL Coy-Coy de
Uria"(separat)

JAPONSKO

Bulletin of the Kanagava Pref. Museum i Natural Science, č. 6/73
Bulletin of the National Science Museum, č. 4/73
Memoirs of the National Science Museum, č. 6/73

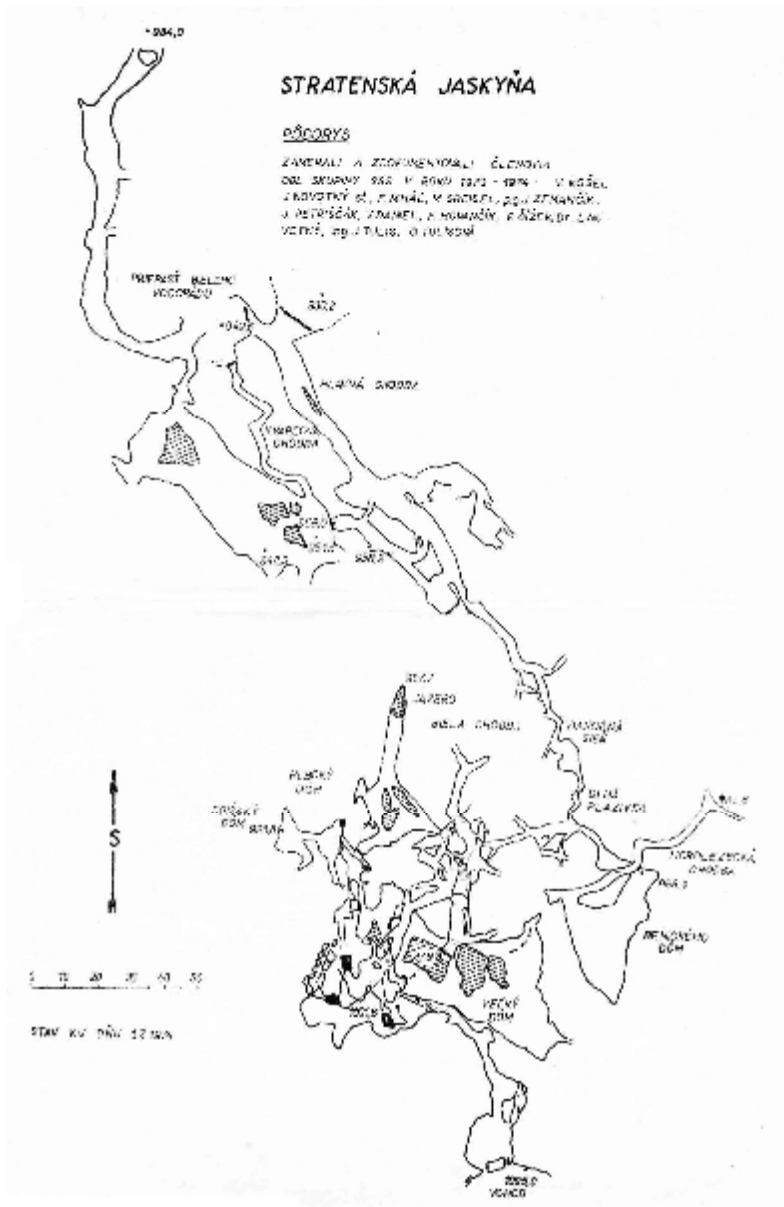
SPRAVODAJ

Slovenskej speleologickej spoločnosti

č. 3/1974 Do elektronickej podoby previedla študentka Prírodove-
deckej fakulty UPJŠ

Vydalo Múzeum slovenského krasu, Liptovský Mikuláš, v rámci vnú-
t-
roústavových informácií pre spolupracovníkov v náklade 600 kusov
Tlač: Tlačiarne SNP Liptovský Mikuláš

Do elektronickej podoby previedla študentka PF UPJŠ Matyášová

STRATENSKÁ JASKYŇA

OPIS

ZÁMĚRIL A ZOPRÁVIL J. ČERNÝ
 OD SKUPINY SSK V BRNĚ 1971 - 1976. V KÓDĚ
 ZKRYTÝCH ČÍSLKYCH, V KÓDĚ, V KÓDĚ, V KÓDĚ.
 V KÓDĚ, V KÓDĚ, V KÓDĚ, V KÓDĚ, V KÓDĚ.
 V KÓDĚ, V KÓDĚ, V KÓDĚ, V KÓDĚ, V KÓDĚ.
 V KÓDĚ, V KÓDĚ, V KÓDĚ, V KÓDĚ, V KÓDĚ.

STAN KÚ NÁU 12 MIN